

Laten we ervoor zorgen dat de historische evenals de huidige onrechtvaardigheden worden aangepakt

Nous nous dirigeons vers une catastrophe humanitaire sans précédent ; tous les signaux d'alerte sont au rouge cramoisi. Pourtant, la science ne peut pas affirmer qu'il est devenu impossible d'éviter la dégradation complète de la planète Terre. Il faudra cependant un changement radical à l'échelle mondiale pour inverser la tendance. Or, la thérapie de choc nécessaire devra fournir une perspective de justice afin de réduire les « dommages significatifs » causés aux humains et de garantir un accès aux ressources de base pour une vie digne.

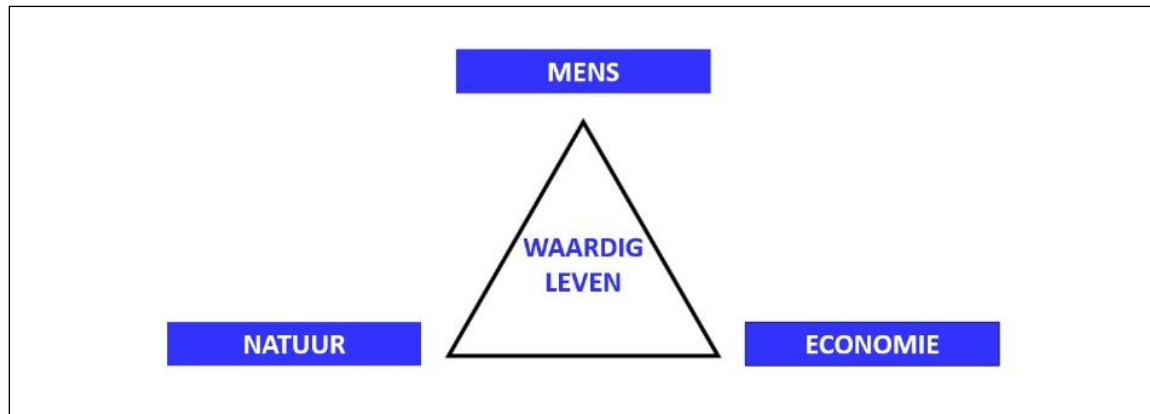
We are heading for an unprecedented humanitarian catastrophe; all warning signs are crimson red. Yet science cannot say that it has become impossible to avoid the complete degradation of planet Earth. However, it will take a radical change on a global scale to reverse the trend. The shock therapy needed will have to provide a perspective of justice to reduce the "significant damage" to humans and ensure access to the basic resources for a decent life.

We beschikken reeds geruime tijd over relevante en essentiële planetaire grenswaarden voor de klimaatverandering, voor het verlies aan biodiversiteit, voor de verstoringen van de elementcycli, en nog voor enkele andere indicatoren¹. Die limieten mochten we niet overschrijden; maar daar hielden we geen rekening mee en nu dreigt een nooit geziene humanitaire catastrofe².

We moeten ook goed beseffen dat een leven binnen planetaire limieten tegelijkertijd aandacht vergt voor rechtvaardigheid; het is overduidelijk dat de huidige ecologische crisis gepaard gaat met een sociale crisis. De geochemische limieten zijn trouwens niet inherent rechtvaardig. Precies daarom is het onze plicht ervoor te zorgen dat we de schade beperken door deze planetaire grenswaarden te respecteren. Maar tegelijkertijd moeten we ieders welzijn vergroten en ook de materiële en procedurele rechtvaardigheid nastreven en naleven³.

Het Antropoceen wordt niet alleen maar gekenmerkt door de snelle geochemische wijzigingen op de planeet Aarde; het wordt ook gekenmerkt door een snel toenemende ongelijkheid en kwetsbaarheid. Binnen de *Earth Commission* streeft men naar veilige en rechtvaardige grenzen voor het aardsysteem, die verder gaan dan de planetaire grenzen, aangezien ze ook een rechtvaardigheidsperspectief bevatten en transformaties voorstellen om deze te verwezenlijken⁴. Men moet de "significante schade" voor de mens beperken en evenzeer de toegang tot de basisgrondstoffen voor een waardig leven garanderen en de armoede vermijden. De zuiver wetenschappelijke grenzen zijn allicht niet toereikend om de huidige generaties voor significante schade te behoeden. Strenge grenswaarden, zoals deze voor het verminderen van de emissies of het braakleggen van land voor de natuur, kunnen de toegang tot voedsel en land voor

de kwetsbaarsten onder ons (al te) drastisch beperken. Daarom moeten ze nu worden aangevuld met een eerlijke verdeling en een eerlijk beheer van de resterende ecologische ruimte op aarde. De wetenschap die zich bekommert om milieurechtvaardigheid heeft onder meer betrekking op klimaat, water, energie en biodiversiteit en ze is zowel conceptueel als empirisch van aard. Ze spitst zich toe op de ongelijke verantwoordelijkheden voor de aantasting van het milieu, op de verschillende effecten van de klimaatverandering, op de ongelijke toegang tot energie, vervoer, voedsel en water, en op rechtvaardigheid voor vrouwen, inheemse volkeren en niet-menselijke dieren. In de wetenschappelijke literatuur stijgt het aanbod aan publicaties hieromtrent bijzonder snel³.

Reeds eerder drong Kate Raworth erop aan dat sociale kwesties en rechtvaardigheid de basis zouden vormen voor de planetaire grenzen door de sociale grondslagen in de “donuteconomie” te benadrukken⁵. Dit is het kader voor het concept rechtvaardigheid van het aardsysteem; dit is een geïntegreerd kader voor de risico's van de wereldwijde milieuveranderingen (de veiligheid van al wat leeft op aarde) en tegelijkertijd voor het welzijn (de rechtvaardigheid). Het concept streeft naar een billijke verdeling tussen alle mensen op aarde van de voordelen van de natuur enerzijds en van de risico's en de daarmee samenhangende verantwoordelijkheden anderzijds. Rechtvaardige transformaties vergen herverdelingsstrategieën die consumptie, risico's en verantwoordelijkheden herverdelen en tevens gevestigde belangen aanpakken.

Zo is het, bij voorbeeld, nodig na te gaan in hoeverre de vastgestelde doelstellingen en de inherente aanpassingen/transformaties toch verdere onrechtvaardigheden kunnen creëren. Het spreekt voor zich dat een limiet van 1,5°C voor de opwarming van de aarde niet streng genoeg is om te voorkomen dat meerdere erg kwetsbare wezens er onheil van ondervinden. In het meest recente IPCC-rapport staat heel duidelijk vermeld dat: ... *de uitstoot van broeikasgassen is blijven toenemen, met ongelijke historische en voortdurende bijdragen die te wijten zijn aan niet-duurzaam energie- en landgebruik alsook aan de veranderingen in landgebruik, in levensstijl en in consumptie- en productiepatronen...*⁶.

Volgens professor Jean-Pascal van Ypersele is het alle mens aan dek⁷. We zitten met acht miljard op de Titanic; we zijn de enige bewoonbare planeet van ons zonnestelsel onbewoonbaar aan het maken. Omdat er zo lang getreuzeld werd, is het herstel nu ontzettend moeilijk geworden. Maar de wetenschap kan niet

stellen dat het helemaal onmogelijk geworden is, ook al is er meteen een soort enorme oorlogsmachine op wereldschaal nodig om het tij nog te keren.

Sociologen, psychologen, gedragswetenschappers, economen en filosofen zullen moeten meewerken met alle betrokkenen, willen we de Titanic drijvend houden. De kans op een leefbare toekomst slinkt razendsnel!

¹ Rockström et al. (2009), A safe operating space for humanity, *Nature* 461, 472 - 475

² Persson et al. (2022), Outside the safe operating space of the planetary boundary for novel entities, *Environmental science & technology* 56, 3, 1510 - 1521

³ Gupta et al. (2023). Earth system justice needed to identify and live within Earth system boundaries, *Nature Sustainability* 1-9.

⁴ Rockström et al. (2021), Identifying a safe and just corridor for people and the planet, *Earth's Future* 9, 4, e2020EF001866.

⁵ Raworth (2017). A Doughnut for the Anthropocene: humanity's compass in the 21st century, *The lancet planetary health* 1, 2, e48 - e49

⁶ IPCC (2023), SYNTHESIS REPORT OF THE IPCC SIXTH ASSESSMENT REPORT (AR6) - Summary for Policymakers, pp. 36

⁷ Debusschere (2023), 'Zo veel mensen denken 'après moi le déluge'. Hoe buig je dat om?' Jean-Pascal van Ypersele over het klimaat, *De Morgen* 25 maart

Leo Goeyens

Life and Chemistry Office

April 2023